

Отримано: 29.01.2025

Прорецензовано: 07.02.2025

Прийнято до друку: 12.02.2025

e-mail: myroslava.svitlyk@umanitoba.ca

DOI: 10.25264/2409-6806-2025-36-129-136

Світлик М. Де селилися й чому українці в Канаді: короткий огляд. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Історичні науки»*. Острог, 2025. Вип. 36. С. 129–136.

УДК 94(71)(=161.2):314.15

*Мирослава Світлик***ДЕ СЕЛИЛИСЯ Й ЧОМУ УКРАЇНЦІ В КАНАДІ: КОРОТКИЙ ОГЛЯД***Це була бідна країна для багатих поселенців,
але багата – для бідних**Дж. Лер*

Стаття присвячена короткому огляду історії еміграції українців до Канади. Зокрема, йдеться про історичний контекст та особливості різних хвиль еміграції, починаючи від 1891 року до сьогоднішніх днів. Особливу увагу приділено вибору місця проживання новоприбулими та факторам, що впливали на це рішення. Простежено, як імміграційна політика, а також можливості для працевлаштування й наявність родичів і друзів позначалися на розселенні українців у Канаді.

Ключові слова: українці, хвилі еміграції, програма CUAET, українська діаспора, Канада.

*Myroslava Svitlyk***WHERE DID UKRAINIANS SETTLE IN CANADA AND WHY:
A BRIEF OVERVIEW**

The article provides a brief overview of the history of Ukrainian emigration to Canada. In particular, the historical context and features of different waves of emigration, starting from 1891 to the present day, are discussed. Particular attention is paid to the choice of residence by newcomers and the factors that influenced this decision. The author traces how immigration policy, as well as employment opportunities and the presence of relatives and friends, affected the settlement of Ukrainians in Canada.

In particular, the article provides information about the first wave of immigration, when the government promised 64 hectares of land as homesteads for a nominal fee of \$10. As a result of this policy, Ukrainian settlements were founded in Manitoba, Saskatchewan, and Alberta. The article highlights the historical background of the second and third waves of emigration and the peculiarities of Canada's policy at the time, which resulted in a significant number of Ukrainians settling not only in the West of the country, but also in Ontario and Quebec.

The article notes that there is no consensus among scholars on whether the arrival of Ukrainians from Poland, Yugoslavia, and other Central European countries in the 1980s should be distinguished as a separate wave. It also discusses emigration after the collapse of the Soviet Union and the resettlement of Ukrainians in Canada over the past 30 years. Despite the fact that in the twenty-first century Ukrainians live almost all over the country, Manitoba, Alberta, and Saskatchewan have the highest percentage of people in Canada who declare their Ukrainian ancestry.

Special attention is paid to the wave of emigration caused by Russia's full-scale war against Ukraine. Thanks to a special program of the Government of Canada, Canada-Ukraine authorization for emergency travel, 298 thousand Ukrainians arrived in Canada between March 17, 2022 and April 1, 2024. The article presents the results of surveys of newcomers and information about the factors that influenced their choice of place of residence.

Keywords: Ukrainians, waves of emigration, CUAET program, Ukrainian diaspora, Canada.

Нерівномірний розподіл ресурсів та населення, стихійні лиха, а також військові конфлікти та війни є одними з основних причин міграційних процесів. У пошуках кращого та безпечного життя люди змінюють місце чи країну проживання. За понад 150-літню історію еміграції українці селилися в країнах на різних континентах. Науковці виокремлюють кілька хвиль міграції, кожна з яких мала свої економічні чи суспільно-політичні причини, натомість останній масовий виїзд українців

за кордон зумовлений повномасштабною війною росії проти України. Біженці з України, а це переважно жінки з дітьми, знайшли притулок не лише в країнах Європи, але і в заокеанських США, Австралії, а також Канаді – країні, яка має одну з найбільших українських діаспор.

Науковці виокремлюють кілька хвиль еміграції українців до Країни кленового листка і кожна з них постала у своєму певному геополітичному та історичному контексті. Приїжджаючи у Канаду, другу за площею країну світу, новоприбулим складно обрати місце проживання – провінцію й населений пункт, адже це рішення залежить від багатьох факторів. Тому мета статті – висвітлити те, де селилися українські емігранти в Канаді й чому саме там, що впливало на їхній вибір, а також про певні наслідки такого рішення. Крім цього, приділимо особливу увагу першій хвилі міграції, оскільки вона була донедавна найчисельнішою, а місце й характер поселень піонерів відіграли важливу роль у формуванні та подальшому розвитку української громади в цій заокеанській країні.

Різні аспекти життя української діаспори в Канаді ставали об'єктом дослідження як українських, так і закордонних науковців. Тут слід згадати ґрунтовні праці М. Марунчака та О. Мартиновича, а також О. Геруса, С. Гринюк, М. Іванчука, Дж. Лера, Т. Лупула, Л. Луцюка, В. Макара, Н. Ханенко-Фрізен, П. Юзика та багатьох інших. Однак нова велика хвиля українців, які приїхали сюди у рамках спеціальної програми – Канадсько-український дозвіл на екстрені поїздки (The Canada-Ukraine Authorization for Emergency Travel – CUAET), спонукає ще раз переглянути історію еміграції до цієї країни, проаналізувати обставини й умови, за яких відбувалася кожна з хвиль, а також виявити їхні спільні й відмінні риси та характерні особливості.

Виокремлюють кілька хвиль імміграції українців до Канади, однак серед науковців нема однастайності щодо їх кількості [2; 11]. Найбільш поширеним є такий поділ: I-ша хвиля – від 1891 р. до 1914 р.; II-га – період між двома світовими війнами (1919–1939), III-тя – 1946–1961 рр., IV-та – після проголошення незалежності України. Хоча деякі науковці вважають, що під час 4-ої хвилі до Канади прибули українці з Польщі, Югославії та інших країн Центральної Європи (80-ті роки XX століття), а ті, хто емігрував після проголошення незалежності України, – належать уже до 5-ої [11, с. 113]. Додамо, що різняться й часові межі цих хвиль, а відповідно й цифри щодо кількості українців, що прибули під час кожної з них.

Уважається, що першими емігрантами до Канади були Василь Єлиняк та Іван Пилипів із села Небилів (Галичина), які 7 вересня 1891 р. приплили до Монреалю пароплавом «Орегон» і далі потягом вирушили до Вінніпегу. А у 1892 р. перші українські поселенці з'явилися у с. Стар (провінція Альберта).

У період із 1891 р. до 1914 р. прибуло за різними даними від 150 до 170 тисяч українців. Якщо говорити про емігрантів першої хвилі, то це були переважно вихідці із Західної України, які приїхали сюди з метою отримання землі, тому селилися в степових провінціях – Манітобі, Саскачевані та Альберті. Представників цієї хвилі часто називають «піонерами», «поселенцями-першопрохідцями», вони обробляли цілинні землі й робили їх придатними до ведення сільського господарства.

Важливим є історичний контекст, за якого відбувалася еміграція. Якщо говорити про територію сучасної України, то наприкінці XIX століття вона була розділена між двома імперіями – Російською (близько 80% території країни) та Австро-Угорською (лише 20% етнографічної території). Східні українці займалися сільським господарством і мешкали у невеликих селах. Вони були переважно неписьменними й перебували на найнижчих щаблях соціальної драбини. Становище було складним також на Західній Україні. На думку В. Пилипіва, демографічний вибух, брак землі, безробіття та обов'язкова служба в австрійській армії були причинами того, що українці покидали рідну землю і в пошуках кращого життя вирушали до США, Бразилії, Аргентини, а згодом – і до Канади [1, с. 209–210; 6, с. 13; 14, с. 27].

У той час Канадський уряд, побоюючись експансії США, прагнув культивувати землі (які належали корінному населенню і в результаті підписання Актів (Numbered Treaties) були передані під юрисдикцію Домініону Канади), тому заохочував міграцію людей, що вміли працювати на землі. Щоб привабити емігрантів і заселити прерії, Уряд обіцяв 64 га землі як присадибної ділянки (гомстед) за номінальну плату в розмірі 10 доларів США.

Щодо українських селян, то навіть після скасування кріпацтва вони й надалі залишалися практично безземельними. До прикладу, в Галичині майже половина селян мали менше, ніж 2 гектари землі, а в Буковині ситуація була ще гіршою – 16 % були безземельними, 42% мали менше 2-ох га, а 25% – менше 3-ох га землі [10, с. 31–32]. Тому можливість отримати у користування земельну ділянку,

а також політичні та економічні свободи в Канаді були, на думку вчених, вагомими аргументами для селян, які покидали рідні села й емігрували до цієї заокеанської країни цілими родинами.

Початок активної імміграційної політики зумовлений призначенням у 1896 р. на посаду Міністра внутрішніх справ Кліффорда Сіфтона, який був відповідальний за імміграцію та освоєння канадських прерій. К. Сіфтон хотів заселити Захід країни досвідченими фермерами, які звикли до важкої праці та скромного рівня життя, і через мережу імміграційних агенцій активно заохочував людей емігрувати до Канади, особливо з Центральної та Східної Європи.

Важливу роль у еміграції селян Західної України відіграв львівський професор Йосип Олеськів, який у 1895 р. подорожував Канадою та мав зустрічі з офіційними особами, щоб дізнатися більше про цю країну, її землі та умови для майбутніх емігрантів. Після цього професор написав два памфлети «О еміграції» та «Про вільні землі», які разом із листами від тих, хто з перших наважився на переїзд до Канади, стали причиною масового виїзду до цієї заокеанської країни. Я. Петришин пише про те, що емігранти у своїх листах заохочували рідних та друзів переїжджати, а також переказували кошти, необхідні для далекої подорожі. Так, банк у Вінніпезі в 1905 р. прозвітував, що отримав від своїх слов'янських клієнтів близько мільйона доларів, які були надіслані у «старий край» [14, с. 27].

Серед причин еміграції науковці вказують обтяжливі податки й збори та брак землі [22, с. 27]. Однак помилково вважати, що люди вирушали до Канади виключно через бідність і гніт, попри те, що ця думка є досить поширеною. Насправді сім'я потребувала чималих коштів, щоб дістатися на інший материк. До прикладу, вартість квитка з Гамбургу до Вінніпегу становила 110 доларів за дорослого та 55 – за дитину [6, с. 19]. Тому серед тих, хто емігрував, були селяни середнього класу, доволі заможні, які «бажали кращого майбутнього своїм дітям» [8, с. 14]. Дж. Лер також пише про те, що більшість емігрантів – селяни середнього класу, які хвилювалися за майбутнє дітей, адже багаті не мали економічних причин мігрувати, а найбідніші не могли собі цього дозволити [10, с. 33]. Однак були й ті, хто позичав гроші на переїзд від людей, для яких позика майбутньому емігранту була «розумною» інвестицією – у більшості випадків борг через певний час був повернутий. Наявність грошей було обов'язковою умовою для того, щоб отримати паспорт і могти здійснити подорож через океан [13, с. 53].

Як пише С. Савчук, у 1871 р. канадські землевпорядники розпочали облік землі, використовуючи систему землеустрою, яка вже була встановлена в США. За основу вони брали 49-ту паралель, де земля на північ від неї була поділена на тауншипи – це квадратні земельні одиниці зі стороною в 10 км. Містечко (тауншип) складалося із 36 секцій, кожна з яких була поділена ще на 4 частини, де одна частина – чверть секції (гомстед) – дорівнювала 64 га [16, с. 7]. Цей поділ діяв у Західній Канаді і якраз чверть секції отримували українці, як і інші емігранти, які бажали працювати на землі. Однак навіть у тих тауншипах, які були відкриті для заселення, менше половини гомстедів були доступні для поселенців та були розкидані. Адже частина таких ділянок виділялася під школу або належала Компанії Гудзонової затоки чи Канадській тихоокеанській залізниці, які могли продавати землю.

Переважна більшість українських емігрантів того часу прагнула отримати земельну ділянку, тому не залишалася в місті. По-перше, селянам бракувало навичок, щоб працювати, до прикладу, в торгівлі, та й не мали вони досвіду життя у великому населеному пункті. По-друге, імміграційні офіцери переконували їх не лишатися й не затримуватися в містах, адже мета уряду була – заселити цілині землі Заходу Канади [10, с. 34].

Селилися в зоні осикового лісостепу (Aspen parkland), оскільки в цьому екорегіоні були дерева, вода й луки, яких поселенці потребували [10, с. 37]. Цей дугоподібний регіон простягається від центральної Альберти на схід до кордону Манітоби з Північною Дакотою (США). Саме деревина найбільше приваблювала поселенців, оскільки використовувалася для будівництва житла, огорож та обігріву. Ось як писав місцевий урядовець: «Галичани – своєрідні люди, які не приймають як подарунок землі, які ми вважаємо найкращими й найродючішими в Манітобі, а хочуть деревину; вони не зважають на те, що ґрунт важкий чи кам'янистий, головне – щоб там було трохи лісу...» [10, с. 36]. Деревину не лише використовували для будівництва й обігріву, але також продавали, як і гриби, ягоди та коріння рослин (зокрема сенегі).

Коли українці почали прибувати до Канади, частина найкращих і найродючіших земель була або зайнята британцями й менонітами ще на початку 1880-их років, або призначена для продажу [5, с. 59]. Вони могли самі обирати ділянку в межах відведених зон, але, як уже було зазначено, далеко не всі землі були доступні. Агенти, які супроводжували новоприбулих, виконували роль

консультантів – вони не мали права вказувати, де селитися українцям, могли лише давати поради. Однак були зацікавлені в тому, щоб іммігранти залишилися на постійно на обраних ділянках й були успішними в освоєнні земель [10, с. 37].

Лише невелика частка іммігрантів (т.зв. decision makers) приймали рішення, де їм селитися – в Манітобі, Саскачевані чи Альберті. При виборі ділянки вони брали до уваги економічні фактори (наприклад, наявність деревини) чи близькість до менонітів, які досить успішно вели господарство. Не винятком було й те, що помилково оцінювали якість землі, не знали про наявність кращого ґрунту чи робили вибір ірраціонально – тільки тому, що пейзажі нагадували емігрантам батьківщину [5, с. 55]. Натомість більшість ішла за тими першопрохідцями [10, с. 47]. Селилися блочним методом і таким чином допомагали один одному.

Безперечно, вагомим фактором у виборі земельної ділянки була близькість до своїх людей. Обираючи між наділом із кращим ґрунтом і тим, який ближче до земляків, вибір частіше падав на другий варіант. Близькість та підтримка співвітчизників у цих далеких краях відігравала надзвичайно важливу роль, адже саме їхня допомога, до прикладу у будівництві житла, була дуже ваговою.

Селилися поруч ще й тому, що селяни були не просто вихідцями із одного регіону чи населеного пункту, а були родичами. Як пише Дж. Лер, часто виїжджали цілими родинами – брат їхав за братом, племінники за дядьком і т.д. Тому на перший погляд здавалося, що це еміграція односельців, а по суті – це довгий ланцюг міграції однієї чи двох великих родин [9, с. 41].

Часом, бажаючи поселитися біля земляків, нові поселенці обирали землі сумнівної якості. Причинами цього, по-перше, було те, що новоприбулі селяни оглядали земельну ділянку влітку й слабо уявляли її стан ранньою весною, коли вона могла бути затоплена водою. По-друге, володіючи, за їхніми мірками, величезним наділом, вони сподівалися, що там знайдеться кілька гектарів землі, щоб задовільнити свої потреби [9, с. 35]. Керовані потребою у спілкуванні та родинних зв'язках, фермери селилися біля своїх земляків і відомі випадки, коли в результаті такого рішення стикалися з чималими труднощами та були приречені на життя в бідності, а часом і в злиднях.

Подаватися на земельний наділ міг чоловік, якому виповнилося 18 років. Для того, щоб отримати гомстед, він спочатку вибирав землю, яка була відкрита для поселення, і реєстрував у найближчому офісі земельних прав власності, сплативши при цьому адміністративний збір у розмірі 10 доларів. Після цього він мав право на землю, але не мав права власності на неї. Щоб отримати останнє, поселенець мав продемонструвати покращення землі та те, що є добрим фермером. Це означало, він мав побудувати будинок і жити там щонайменше 6 місяців на рік протягом останніх трьох років та розчистити й обробити приблизно 12 га землі. Тільки після цього можна було подати заявку на право власності, при цьому важливо, щоб заявник був британським громадянином або набував таке громадянство. Отримавши патент на землю, її можна було продавати, здавати в оренду або використовувати як заставу для кредиту. Слід додати, що українська жінка мала право отримати патент лише у тому випадку, якщо її чоловік, який отримував гомстед, помер [9, с. 28].

Не завжди володіння наділом закінчувалося отриманням патенту – люди покидали землю, так і не отримавши його. Поселенці були неспроможні розчистити й обробити землю через надмірну кам'янистість чи заболоченість, тому після кількох років безуспішних спроб її культивувати, залишали цей гомстед.

Селилися українці, як і представники інших етнічних груп, блоками – такий спосіб поселення був зручним як владі, бо дозволяв тримати під контролем, так і людям, адже сприяв розвитку громади, збереженню традицій та мови [16, с. 7]. Саме те, як (поруч із земляками й односельцями) і де (у лісистій місцевості північної паркової зони, де бореальні ліси межують із трав'янистими степовими рівнинами) селилися перші поселенці, вплинуло на формування української громади в Канаді, її характер та особливості. Адже близькість до своїх співвітчизників і водночас віддаленість від інших етногруп вплинули на громадське та повсякденне життя поселенців, стали на заваді швидкої асиміляції. На думку Дж. Лера, звичка селитися поруч із земляками стала причиною того, що величезні території сільськогосподарських земель на Заході Канади стали майже повністю українськими за своїм характером [10, с. 30].

Початок Першої світової війни у 1914 р. призупинив масову еміграцію до Канади. Коли в 1918 р. було укладено перемир'я, то країна почала роздумувати про відновлення довоєнної еміграції, але вже за новими правилами. Як результат, у міжвоєнний період до країни прибуло 1,6 мільйона осіб, у тому числі приблизно 68–70 тисяч українців.

Слід зазначити, що політична карта Європи змінилася після війни. На жаль, Українська держава проіснувала недовго і її землі вчергове були перерозподілені: більша частина опинилася під Совітами, а решта відійшла під поряdkування Польщі, Румунії та Чехословаччини. Б. Осборн пише про те, українці у складі нових держав були у меншості й надалі зазнавали культурного й економічного гноблення (за винятком Чехословаччини, де дбали про захист прав нацменшин). Через це майже 200 тисяч українців, переважно із Заходу країни, покинули рідні землі у міжвоєнний період, при цьому приблизно третина з них емігрувала до Канади [12, с. 82].

На той час Країна кленового листка ще потребувала робочих рук, щоб заселити майже 190 тисяч вільних гомстедів й культивувати 300 мільйонів акрів землі в преріях. Їй були необхідні люди, які б розвивали сільське господарство та природні ресурси, були здатні про себе подбати і які б не поповнювали ряди безробітних. Однак Канада змінила імміграційну політику – посилила і до того суворі правила. Щоб бути відібраним, кандидат мав бути здоровим, політично благонадійним і мати необхідні документи, а також міг би швидко асимілюватися.

Важливу роль у залученні нових іммігрантів відіграли Канадська національна (C.N.R.) та Канадська тихоокеанська (C.P.R.) залізниці, які в цей період стрімко будували колії в північних преріях і потребували людського ресурсу. Під тиском цих компаній Уряд дозволив їм рекрутинг робітників зі Східної Європи [7, с. 13].

Саме у міжвоєнний період у неофіційному спілкуванні урядовці ділили емігрантів на «бажаних», «небажаних» та «тих, кому потрібен був спеціальний дозвіл». Українців відносили до другої категорії, але оскільки залучити достатньо людей із першої групи не вийшло, то влада дозволила їм емігрувати, бажаючи й надалі залюднювати прерії та розвивати сільське господарство [12, с. 84–86].

Дозвіл селитися блоками представникам одної національності, який діяв у Канаді наприкінці XIX – на початку XX століття, зумовив те, що українські поселення з'явилися в зарослих кущами преріях від південно-східної Манітоби до східно-центральної Альберти. Маючи на той час добре розвинену інфраструктуру з церквами, школами й різноманітними організаціями, ці поселення стали місцями, що притягували нових емігрантів із України [12, с. 82].

Отож, переселенці другої хвилі ступали слідами першої, оселялися переважно у преріях, у сільських регіонах Західної Канади, хоча були й ті, хто осів на півдні Онтарію, а працювали не лише в сільському господарстві, а і в промисловості та видобутку корисних копалин [11, с. 113; 2, с. 137]. Як результат, між 1921 та 1941 роком кількість українців у Онтарію зросла майже в 6 разів – від 8300 до 48200 (із них 70% жили в містах). Однак лідером і надалі залишалася Манітоба, де за переписом 1941 р. проживало 30% від усіх українців Канади [7, с. 13], загальна кількість яких на той час становила близько 306 тисяч.

Через Другу світову війну міграція українців до Канади зупинилася й відновилася вже після 1945 р. На момент закінчення війни близько 2.5–3 мільйонів переміщених осіб (DPs) української національності перебувало у різних країнах Західної Європи, однак вони були вислані до СРСР із територій, зайнятих радянською армією. Згідно з Ялтинським договором, українці також були примусово репатрійовані з територій, зайнятих західними союзниками. Через це багато осіб, особливо зі Східної України, приховували свою національність, однак, за деякими відомостями, на початок 1947 р. українських біженців у Західній Європі залишилося близько 250 тисяч [18, с. 125].

Післявоєнна Європа не могла впоратися з великою кількістю переміщених осіб, тому було прийняте рішення розселити їх не лише в межах західноєвропейських країн, але також до США, Канади, Австралії та країн Південної Америки. Цим безпосередньо займалася Міжнародна організація у справах біженців (International Refugee Organisation – IRO), яка у 1947 р. була створена замість Адміністрації допомоги і відбудови Об'єднаних Націй (United Nations Relief and Rehabilitation Administration – UNRRA). Важливу роль у допомозі та розселенні переміщених осіб також відіграло Центральне Українське Допомогове Бюро (Central Ukrainian Relief Bureau – CURB), створене у 1945 р., через яке українці Канади та США спрямовували допомогу українським біженцям [21].

Оскільки у цей час Канада мала потребу в робочій силі, то Конгрес українців Канади клопотав перед урядом про дозвіл на в'їзд українців. Спонсорство та жорсткі вимоги до здоров'я були основними вимогами до мігрантів. Канадський уряд відбирав насамперед здорових чоловіків для роботи в лісозаготівлі та в шахтах, жінок – для швейної промисловості та хатніх робіт, представників обох статей – для роботи на бурякових фермах. Як результат, у період із 1947 по 1951 рік майже 2/3 тих, хто прибув до Канади, були чоловіки. Іншим шляхом еміграції в цей період було спонсорство «через

близьких родичів», але поняття «родич» трактувалося широко і часом позначало людину, яка була готова підтримувати новоприбулого фінансово. Важливо також, що ті, хто прибули як робітники, могли протягом 3-х років спонсорувати свою родину [18, с. 137].

Зважаючи на те, що основними спонсорами виступали лісові та гірничодобувні компанії, то українців відправляли на північ провінції Онтаріо, де вони мали відпрацювати відповідно до зобов'язань певний період (зазвичай 18 місяців). Після цього іммігранти перебиралися до міст на півдні провінції, тому, як пише О. Герус, столицею третьої хвилі міграції стало Торонто [7, с. 16]. Як результат, 47.4% біженців емігрувало до Онтаріо, 20.4% – до Квебеку і лише 29.6% – до Манітоби, Саскачевану та Альберти, тобто провінцій, у яких на той час було найбільше українців. Невеликий відсоток новоприбулих оселилися в Британській Колумбії (1.7%), решта – в атлантичних провінціях [18, с. 141–142].

Загалом під час третьої хвилі еміграції (із 1947 по 1961 рік) до Канади прибуло близько 37 тисяч українців. Цього разу серед прибульців, які вперше представляли всю українську територію, були робітники й фермери, значно менше було науковців та митців. Попри те, що третя група емігрантів менша за попередні, однак, як уважають дослідники, вона зробила значний внесок у розквіт українських громад у Канаді, зокрема через розбудову й розвиток організацій, заснування слов'янських студій в університетах, відкриття нових журналів та газет [4, с. 7]. Після цього потік мігрантів майже припинився, лиш у 1970-х і 1980-х роках, завдяки обмеженій імміграції з Польщі та Радянського Союзу, до Канади приїхало близько 10 тисяч етнічних українців і євреїв [19].

Нова хвиля еміграції почалася після розпаду Радянського Союзу і вона є найменш дослідженою, адже, на думку Н. Ханенко-Фрізен, науковці так і не розпочали глибинного соціологічного аналізу чи то самої імміграції після 1991 р., чи то змін, спричинених нею в канадській спільноті. Канадський інститут українських студій опублікував дані про те, що за період із 1992 р. по 2019 р. до Канади офіційно емігрувало 69 тисяч українців, із них найбільше – 35590 осіб, що становить 52% від загальної кількості, – оселилися в Онтаріо, 9350 або 14% – у Квебеку, а в трьох степових провінціях (Манітобі, Саскачевані та Альберті) – 16420 новоприбулих, що складає майже 24% [2, с. 145].

Під час перепису населення 2021 р. 1,258,635 людей задекларували своє українське походження, що складає 3.5% від загальної кількості населення Канади. Таким чином, українці посіли 10-те місце серед інших етнічних груп цієї багатонаціональної країни.

Станом на 2021 рік більшість українців Канади проживало в Онтаріо (27%), Альберті (27%) та Британській Колумбії (16.7%), однак їхній відсоток відносно всього населення там доволі низький, оскільки в Онтаріо проживає 37.9% від усього населення Канади, в Альберті – 11.3%, а в Британській Колумбії – 13.3%. Більша частка українців Канади проживає в Манітобі (13%) та Саскачевані (11%), порівняно з приблизно 3.5% та 3% населення країни відповідно. Близько 3% українців проживають у Квебеку, де проживає 22% населення країни, а решта – в атлантичних провінціях та територіях [17].

Цю картину доповнюють дані за 30 років (із 1991 по 2021 рік), зібрані дослідницею С. Савчук, які показують, де жили українці протягом цього періоду. Отож, Манітоба має найвищий відсоток людей у Канаді, які декларують своє українське походження, а за нею йде Саскачеван та Альберта. Попередні дослідження показують, що «перші поселенці жили вздовж дугоподібної паркової смуги, однак цікавим є те, що наприкінці ХХ і на початку ХХІ століття українці все ще живуть поруч із місцями, де їхні предки оселилися понад 100 років тому» [16, с. 13].

Наша наукова розвідка була б неповною без інформації про крайню хвилю еміграції, спричинену повномасштабною війною росії проти України. У березні 2022 року Уряд Канади запустив спеціальну програму для українців та членів їхніх сімей – Канадсько-український дозвіл на екстрені поїздки (Canada-Ukraine authorization for emergency travel – CUAET), завдяки якій 298128 осіб прибуло до Канади у період із 17 березня 2022 року до 1 квітня 2024 року [3].

Особливостями програми було те, що після погодження й отримання візи, громадяни України (незалежно від місця їхнього проживання) могли прибути до Канади і в аеропорту отримати дозвіл на роботу (open work permit) або навчання (study permit) на 3 роки із можливістю продовжити його ще на три роки. Опитування серед тих, хто прибув до Канади в рамках програми CUAET, показало, що серед причин, чому респонденти обрали цю країну, 68% вказали, що з часом хотіли б стати її постійними резидентами, 51% – тому, що вважають її безпечною країною, 36% – через позитивне ставлення до мігрантів. Також на питання, чи розглядали вони можливість тимчасового або постійного переїзду до Канади до березня 2022 р., 54% опитаних відповіли ствердно [15, с. 34].

Більше половини респондентів повідомили, що проживають в Онтаріо (34%) та Альберті (20%), по 12% новоприбулих оселилися в Британській Колумбії та Манітобі, а 11% – у Квебеку, значно менше – по 3% – у Саскачевані й Новій Шотландії, по 2% – у Нью-Брансвіку та провінції Ньюфаундленд і Лабрадор [15, с. 28]. Схожими є результати іншого дослідження, проведеного організацією The Operation Ukrainian Safe Haven. Цікавою, на наш погляд, є інформація про фактори, які вплинули на вибір місця проживання. Зокрема, 51.2% опитаних указали, що керувалися можливостями для працевлаштування на новому місці, 38.4% – серед причин указали наявність рідні або близьких друзів, 35.3% зазначили, що це – вартість життя, а 34.3% – природа й клімат. Серед інших причин указано: якість життя (28%), чийсь рекомендації (27.8%), безпека (23.2%), доступ до різних сервісів (19.3%), можливості для навчання (17.9%), зв'язки з громадою (16.0%) та попередні візити (4.5%) [20].

Очевидно, що не всі ті, хто прибув до Канади у рамках програми, тут залишилися – дехто повернувся в Україну або переїхав до Європи чи США. Тому про цю хвилю міграції можна буде судити за кілька років, зокрема, після перепису населення, який тут проводиться кожні 5 років і наступний запланований на травень 2026 р. Однак уже можна говорити про те, що вперше в українсько-канадській історії настільки значна кількість українців прибула до Канади за порівняно короткий період часу.

Підсумовуючи, зазначимо, що за майже 140-річну історію, українці емігрували до Канади з різних причин та за різних обставин. На це впливали як події в Україні та Канаді, так і світові. Від того, яку політику вела приймаюча країна, де найбільше потребувала людського ресурсу залежало те, в яких провінціях селилися новоприбулі. Проте вибір місця проживання також залежав від бажання й наміру людини, тому внутрішня міграція не була винятком. Загальний тренд урбанізації також спричинив те, що українці, які на початках селилися переважно в сільській місцевості (на фермах), упродовж ХХ століття перебралися жити в міста, однак і надалі залишаються поруч із тими місцями, де мешкали їхні предки. Таким чином компактні поселення українців із одного боку, та прибуття нових людей різними хвилями – з другого, сприяло збереженню їхньої національної ідентичності, матеріальної й духовної культури та зростанню діаспори до більш ніж мільйона осіб.

Додамо, що такі провінції, як Онтаріо, Альберта, Британська Колумбія, Манітоба, в яких за останнім переписом населення проживає значна кількість осіб із українським корінням, стали домівкою для майже 80% новоприбулих, які приїхали до Канади з початку повномасштабної війни в рамках спеціальної програми для українців та членів їхніх сімей.

Також робимо висновок, що можливості для працевлаштування (чи отримання землі – коли мова йде про перші дві хвилі еміграції) та наявність родичів і друзів – два важливі фактори, які впливали на вибір місця проживання як піонерів, так і представників наступних хвиль еміграції.

Перспективу наукових досліджень убачаємо у подальшому вивченні сучасної хвилі еміграції до Канади та її впливу на життя української громади.

Список використаних джерел та літератури:

1. Пилипів В.І. Вільні землі, або кілька слів про першу хвилю української імміграції до Канади 1891–1914 років. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*, (9), 2022. С. 207–219.
2. Ханенко-Фрізен Н., Зацевич В. Іміграція до Канади з незалежної України (1991–2021): Історичний контекст та соціологічний портрет. *Україна модерна*. 2022. №31. С. 135–153.
3. Canada-Ukraine authorization for emergency travel: Key figures. URL: <https://www.canada.ca/en/immigration-refugees-citizenship/services/immigrate-canada/ukraine-measures/key-figures.html> (дата звернення: 23.01.2025).
4. Darcovich W. Ukrainians in Canada. The Struggle to Retain Their Identity. Ottawa, 1967. 38 p.
5. Darlington J.W. The Ukrainian Impress on the Canadian West. *Canada's Ukrainians negotiating an identity* / ed. by L. Luciuk and S. Hryniuk. Toronto; Buffalo; London, 1991. P. 53–80.
6. Ewanchuk M. Spruce, Swamp and Stone: History of the Pioneer Ukrainian Settlements in the Gimli Area. Winnipeg, 1993. 320 p.
7. Gerus O.W., Rea J.E. The Ukrainians in Canada. Ottawa, 1985. 24 p.
8. Hryniuk S. 'Sifton's Pets': Who Were They? *Canada's Ukrainians negotiating an identity* / ed. by L. Luciuk and S. Hryniuk. Toronto; Buffalo; London, 1991. P. 3–16.
9. Lehr J.C. Community and Frontier: A Ukrainian Settlement in the Canadian Parkland. Winnipeg, 2011. 216 p.
10. Lehr J.C. Peopling the Prairies with Ukrainians. *Canada's Ukrainians negotiating an identity* / ed. by L. Luciuk and S. Hryniuk. Toronto; Buffalo; London, 1991. P. 30–52.
11. Nedashkivska A. Identity in Interaction: Language Practices and Attitudes of the Newest Ukrainian Diaspora in Canada. *East/West: Journal of Ukrainian Studies*. 2018. № 5(2). P.111–47.
12. Osborne B. «Nonpreferred» people: interwar Ukrainian immigration to Canada. *Canada's Ukrainians negotiating an identity* / ed. by L. Luciuk and S. Hryniuk. Toronto; Buffalo; London, 1991. P. 81–102.
13. Petryshyn J. Peasants in the Promised Land: Canada and the Ukrainians (1891–1914). Toronto, 1985. 265 p.

14. Petryshyn J. Sifton's Immigration Policy. *Canada's Ukrainians negotiating an identity* / ed. by L. Luciuk and S. Hryniuk. Toronto; Buffalo; London, 1991. P. 17–29.

15. Rapid Evaluation of the Ukraine Response. November, 2023. 38 p. URL: <https://www.canada.ca/en/immigration-refugees-citizenship/corporate/reports-statistics/evaluations/rapid-evaluation-ukraine-response.html> (дата звернення: 23.01.2025).

16. Sawchuk S. Woods, Water, and Meadows: The Formation of Ukrainian-Canadian Identity Through Land and Settlement. *Bulletin – Association of Canadian Map Libraries and Archives (ACMLA)*, (174), 2024. P. 6–19.

17. Statistics Canada. Special Interest Profile. URL: <https://www12.statcan.gc.ca/census-recensement/2021/dp-pd/sip/search-recherche/geo.cfm?Lang=E&PoiId=2> (дата звернення: 23.01.2025).

18. Stebelsky I. The Resettlement of Ukrainian Refugees after the Second World War. *Canada's Ukrainians negotiating an identity* / ed. by L. Luciuk and S. Hryniuk. Toronto; Buffalo; London, 1991. P. 123–154.

19. Swyrypa F. “Ukrainian Canadians,” *The Canadian Encyclopedia*, 2012, URL: <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/ukrainian-canadians> (дата звернення: 20.01.2025).

20. The Operation Ukrainian Safe Haven project. URL: <https://ukrainesafehaven.ca/data/cuaet-survey/post-arrival-in-canada/> (дата звернення: 23.01.2025).

21. Ukrainians in the United Kingdom: Online encyclopaedia. URL: <https://www.ukrainiansintheuk.info/eng/03/curb-e.htm> (дата звернення: 20.01.2025).

22. Yuzyk P. *The Ukrainians in Manitoba: A Social History*. Toronto, 1953. 232 p.

References:

1. Pylypiv V.I. Vilni zemli, abo kilka sliv pro pershu khvyliu ukrainskoi immihratsii do Kanady 1891–1914 rokiv. *Mizhnarodni vidnosyny: teoretyko-praktychni aspekty*. 2022. №9. P. 207–219.

2. Khanenko-Frizen N., Zatsevych V. Imigratsiia do Kanady z nezalezhnoi Ukrainy (1991–2021): Istorychnyi kontekst ta sotsiolohichniy portret. *Ukraina moderna*, 2022. №31. P. 135–153.